

Vánoce jako rituál

Již dávno v dobách předkřesťanských byly kolem zimního slunovratu (tj. 21.12) na našem území pořádány slavnostní rituály. Ať to byli Keltové, Germáni či Slované, tak zhruba v tomto období oslavovali zrození něčeho nového, vesměs zrození světla či nového roku. Křesťané tak vlastně ve 4. století po Kristu (první písemná zmínka o oslavách narození páně je datovaná rokem 336) navazovali na dávný zvyk. Vánoce jsou tak svátkem světla slaveným od pradávna, jen v průběhu času byly za symbol světla dosazovány různé entity, ve které lidé zrovna věřili. Vánoce jsou tak prastarým rituálem, který v té či oné míře slavíme dodnes (pokud jde dnes člověk po ulicích, tak vida spousty toho blyštivého musí jasně konstatovat, že svátek světla slavíme v pozměněné podobě dodnes). Vánoce jsou jistě jedním z nejvíce slavených svátků a to napříč národy a kulturami. Jde tak o jeden z nejoslavovanějších rituálů na světě.

Rituály odedávna rozvíjely kulturu a posilovaly soudržnost dané společnosti, lidé věřili v sílu rituálního chování. Ačkoli se dnes zdá, že rituály ztratily svou moc, přesto ve všech, i velmi rozdílných, kulturách v určitých formách přetrvávají, což ukazuje, jak moc jsou pro lidi nepostradatelné a jak moc je k životu potřebují. Rituály především upevňují společenství, pomáhají mu překlenovat obtížné životní situace (např. nepřízeň přírody nebo lidského okolí, vnitřní konflikty apod.), dávají společenství sebepřesahující smysl ve vztahu k tradici, přírodě a kosmu a umožňují jednotlivci se bezpečným způsobem do společenství začlenit a ztotožnit se s ním.

Rituál Vánoc má tedy několik funkcí. Jednak je to funkce společenská a integrující. Tím že tento rituál slavíme společně s většinou společnosti, hlásíme se k tomu, že jsme její součástí, a ctíme podobné hodnoty jako tato společnost.

Další z funkcí rituálu Vánoc je funkce rodinná. Stejně jako ostatní rituály, tak i rituál vánoční je spojený se danými zvyky, které se „o Vánocích dělají“. Ať už jde o uspořádání sezení u stolu na Štědrý den, přesně daný počet cukroví nebo i tradiční recepturu bramborového salátu (někdo dává do salátu ořechy jiný jablka) dělá se to či ono, protože je to v rodině „zvykem či tradicí“. Tyto zvyklosti se nezřídka tradují po mnoho generací a těžko vlastně dopátrat, proč zrovna takto, či kdo s tím přišel první. Prostě se to tak dělá, protože je to zvyk.

V neposlední řadě je funkce rituálu Vánoc i ryze individuální. Rituální či slavnostní prožívání Vánoc ve společnosti a v rodině má (ať už chceme či nikoliv) dopad na prožívání naše vnitřní. Ostatně často hovoříme o vánoční náladě či atmosféře, kterou tak či onak prožíváme. S Vánocemi se nám často pojí vzpomínky (na dětství, na konkrétní osoby, na konkrétní Vánoce apod.), což nás samo osobě vede k jinému prožívání dnů vánočních než třeba posledního červencového týdne. Samy opakující se zvyky nás vedou k rozpomínání na uskutečňování těchto zvyků v minulosti či jinými osobnostmi („naše máma/táta vždy na Vánoce...“). U řady lidí je tak tento rituál spojen se vzpomínáním či bilancováním uplynulého.

Snad nejvíce vystavené rituálu a kouzlu Vánoc jsou děti. Je velké množství lidí, kteří Vánoce slaví hlavně kvůli dětem. Vánocemi pro děti nemusíme mít na mysli jen a pouze dárky pod stromečkem a dětskou radost z nich. Pomocí vánočních rituálů totiž ovlivňujeme prožívání celého tohoto období u dospělých i u dětí. Každá z rodin má své rituály (někdo chodí krmít 24. prosince ráno zvěř, někdo vylévá olovo, jiní zas chodí na půlnoční mši, další zas u štědrovečerní tabule prostírá „prázdný talíř pro příchozí“ a další a další zvyky) a těmito rituály, které jsou často předávány z generace na generaci, je tvořen svébytný a specifický obsah pro pojem „rodina“. Dítěti je tak předáno v praktické rovině to, čím je pojem rodina (zvyky, tradice, pravidla a řeč) naplňován. Oslava Vánoc by tak pro dítě měl být zážitek ve smyslu „u nás doma se Vánoce slaví tak a tak“ a také by v rituálech vánočních mělo mít dítě svoji výjimečnou roli či pozici (např. odříkává modlitbu, nosí/rozbaluje všem dárky, dává kapří šupinu pod talíře a pod).

Ve starším věku dítěte (zejména v období dospívání) je pravděpodobné, že se právě dítě

začne vůči nějakým zvykům či celému slavení Vánoc vymezovat. I toto je velice důležitá funkce rituálů. Dítě si díky rituálům či zvyklostem a vymezování se proti nim může vytvářet vlastní představu o tom, jak by tento svátek chtělo slavit a co by v rámci něho chtělo slavit za zvyky. Mimo jiné si i tím tvoří vlastní představu o světě a svém životě. Kdyby nebylo rituálů, dítě má o dost míň oproti čemu se v dospívání vymezovat a na co v dospělosti navazovat.

Rituál Vánoc není jen o předávání dárků. Paradoxně v naší převážně ateistické společnosti je to jeden z mála svátků, který nás pomocí rituálu může podnítit ke vzpomínkám na to, co již není. A pomůže nám zastavit se v současném „běhu“, abychom si mohli říct jak je, a přiblížit svá k přání k tomu, co bychom chtěli, aby bylo.